

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ સ્થિત ગુજરાત હાઈકોર્ટ સમક્ષ

આર/સિવિલ રિવિઝન એપ્લીકેશન નં. ૧૮૭/૨૦૧૦

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ એ.જે. શાસ્ત્રી

=====

૧	શું સ્થાનિક સમાવારપત્રોના રિપોર્ટ્સને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવે છે?	હા
૨.	રિપોર્ટ્સને સંદર્ભિત કરવાં કે નહિ?	હા
૩.	શું લોર્ડશીપ ચુકાદાની સુવાચ્ય નકલ જોવાં ઇચ્છે છે?	ના
૪.	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન કે તેનાં હેઠળ કરવામાં આવેલ કોઈ હુકમ સબબ કોઈ મહત્વપૂર્ણ કાયદાકીય પ્રશ્ન સમાવિષ્ટ છે?	ના

=====

બાબુભાઈ મોહમંદ શેખ અને ૨ અન્ય(ન્યો)

વિરુદ્ધ

ઈકબાલ હુસૈન શેખ અને ૮ અન્ય(ન્યો)

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજીકર્તા(ઓ) નં. ૧, ૨, ૩ વતી શ્રી ઋષભ આર. શાહ (૫૩૧૪)
સામાવાળા(ઓ) નં. ૧, ૧૦, ૨, ૩, ૪, ૫, ૬, ૭, ૮, ૯ વતી
સામાવાળા(ઓ) નં. ૧, ૧૦, ૩, ૪, ૫, ૬, ૭, ૮, ૯ વતી શ્રી એન.આર.
દેસાઈ (૬૫૦૪)
સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ તરફે શ્રી એસ.પી. મજમુદાર (૩૪૫૬)

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ એ.જે. શાસ્ત્રી

તારીખ ૦૬/૦૫/૨૦૧૯

મૌખિક ચુકાદો

- [૧] રૂલ. વિવાદી સામાવાળાઓ વતી વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી એસ. પી. મજમુદાર રૂલની બજવાણી સ્વીકારે છે.
- [૨] સિવિલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૧૫ હેઠળની હાલની સિવિલ રિવિઝન એપ્લિકેશન એડિશનલ સિવિલ જજ, કઠોર (સુરત) દ્વારા સિવિલ મિસ્ક. એપ્લિકેશન નં. ૨/૨૦૧૫ માં તારીખ ૧૫.૦૮.૨૦૧૭ ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલ હુકમ સામે ફાઈલ કરવામાં આવી છે.
- [૩] હાલના કેસની પૃષ્ઠભૂમિની હકીકતો એ છે કે રેવન્યુ સર્વે નં. ૨૧૬ અને બ્લોક નં. ૨૦૦ ની ૨.૫૬.૮૬ ચો.મી. ક્ષેત્રફળ ધરાવતી દાવવાની જમીન મૂળ શ્રી મુસા અશરફ રીમ ના માલિકીની હતી અને તેમના નામે ચાલતી હતી અને તારીખ ૧૩.૦૫.૧૯૭૭ ના રોજ તેમના મૃત્યુ પછી, નોંધ અને વારસાઈના કારણે, આ મિલકત ૭ કાયદેસરના વારસદારોના હાથમાં આવી અને કાયદેસરના વારસદારો દ્વારા ધરાવવામાં આવતો હિસ્સો પિટિશન સંકલનના આંતરિક પૃષ્ઠ ૪ પર દર્શાવવામાં આવ્યો છે.

[૩.૧] અરજદારોનો કેસ એવો છે કે નં. ૧ સરાબીબી, મુસા અશરફ રીમ ના વિધવા અને હુસૈન અશરફ પોતે, ૨-૫૬-૮૬ ચો.મી. ક્ષેત્રફળ ધરાવતી જમીનમાંથી ૧-૦૦-૮૪ ચો.મી. ક્ષેત્રફળ ધરાવતો તેમનો અવિભાજિત હિસ્સો અનુક્રમે અરજદાર નં. ૨ અને ૩ એટલે કે શ્રીમતી નઝમાબીબી બાબુભાઈ શેખ અને હનબીબબીબી જાવિદભાઈ શેખ ને સબ-રજિસ્ટ્રાર, કામરેજ, સુરત ની કચેરી સમક્ષ રજિસ્ટર્ડ થયેલ તારીખ ૧૯.૦૫.૨૦૦૫ ના રજિસ્ટર્ડ વેચાણ દસ્તાવેજ નોંધણી નં. ૧૫૪૬ થી વેચી દીધો હતો. અરજદાર નં. ૨ અને ૩ સાથેના ઉપરોક્ત વેચાણ દસ્તાવેજ પછી, માત્ર ચાર મહિનાના સમયગાળા પછી તારીખ ૧૯.૦૬.૨૦૦૫ ના રોજ, હુસૈન અશરફ શેખે બીજો વેચાણ વ્યવહાર કર્યો અને હાલના અરજદારો એટલે કે મૂળ પ્રતિવાદી નં. ૧ થી ૩ અને અન્ય કાયદેસરના વારસદારો એટલે કે પ્રતિવાદી નં. ૪ થી ૧૨, જેઓ ઔપચારિક સામવાળાઓ છે, તેમની સામે જાહેરનામું અને મનાઈહુકમ માંગતો રેગ્યુલર સિવિલ સ્યુટ નં. ૩૮/૨૦૦૫ નામે દાવો દાખલ કર્યો. એવી જાહેરાત માંગવામાં આવી છે કે એકમાત્ર વાદીએ કથિત પાવર ઓફ એટોર્ની અને તેના પરિણામરૂપ તારીખ ૧૯.૦૫.૨૦૦૫ ના વેચાણ દસ્તાવેજ આપેલ / સહી કરેલ નથી અને તેને અમાન્ય / રદબાતલ અને શૂન્ય ઠેરવવામાં આવે અને હાલના અરજદારોને તેમનો હક ત્રીજી વ્યક્તિને ટ્રાન્સફર કરતા અટકાવવામાં આવે.

[૩.૨] અરજદારોનો વધુમાં એવો કેસ છે કે તારીખ ૧૯.૦૫.૨૦૦૫ ના વેચાણ દસ્તાવેજના આધારે ઉસ્માન અશરફ અને ઈસ્માઈલ અકબર દ્વારા નોંધ નં. ૨૦૩૨ સંબંધિત કેટલીક મહેસૂલી કાર્યવાહી પણ શરૂ કરવામાં આવી હતી, જે તારીખ ૨૬.૦૫.૨૦૦૫ ના રોજ પ્રમાણિત થઈ હતી. આવી આરટીએસ / તકરારી કેસ નં. ૨૦/૨૦૦૫ તારીખ ૨૫.૦૫.૨૦૦૬ ના હુકમથી રદ કરવામાં આવી હતી અને નોંધ નં. ૨૦૩૨ ને બહાલ રાખવામાં આવી હતી. આ હુકમ સામે, આરટીએસ અપીલ નં. ૧૬૫/૨૦૦૬ પણ ડેપ્યુટી કલેક્ટર, બારડોલી સમક્ષ દાખલ કરવામાં આવી હતી, જેમણે ઈસ્માઈલ અકબર શેખની અપીલ ફગાવી દીધી હતી અને નોંધ નં. ૨૦૩૨ ની પુષ્ટિ કરી હતી. તે સમય સુધીમાં, ઉપરોક્ત વેચાણ વ્યવહાર ઉપરાંત, અન્ય પાંચ કાયદેસરના વારસદારોએ પણ તેમનો હિસ્સો નિષ્પાદિત કર્યો હતો અને તારીખ ૨૮.૦૯.૨૦૦૫ ના રજિસ્ટર્ડ વેચાણ દસ્તાવેજથી વેચી દીધો હતો અને તારીખ ૦૭.૦૩.૨૦૦૬ ની નોંધ નં. ૨૦૭૭ તરીકે મહેસૂલી નોંધ પણ નોંધાઈ હતી. ઉસ્માન અશરફ અને ઈસ્માઈલ અકબર શેખ દ્વારા વિદ્વાન ડેપ્યુટી કલેક્ટર અને મામલતદાર સમક્ષ કાર્યવાહી શરૂ કરીને આને પણ પડકારવામાં આવી હતી, જેમાં પણ નોંધ નં. ૨૦૭૭ ની પુષ્ટિ કરવામાં આવી હતી. દાવો દાખલ કર્યા પછી પણ, એકમાત્ર વાદીનું તારીખ ૧૧.૦૧.૨૦૦૬ ના રોજ મૃત્યુ થયું હતું અને એકમાત્ર વાદીના કાયદેસરના વારસદારોને રેકૉર્ડ પર લાવવા માટે આંક ૩૪ પર તારીખ

૦૩.૦૨.૨૦૦૬ ના રોજ એક અરજી કરવામાં આવી હતી. આ અરજી તારીખ ૦૩.૦૩.૨૦૦૭ ના રોજ સુનાવણી માટે રાખવામાં આવી હતી, જોકે, સૂચિત કાયદેસરના વારસદારોના વિદ્વાન એડવોકેટે સુનાવણી માટે સહકાર આપ્યો ન હતો, અને આખરે, વિદ્વાન જજ તારીખ ૦૩.૦૩.૨૦૦૭ ના હુકમથી સદર અરજી ફગાવી દેવા માટે મજબૂર બન્યા હતા. વિદ્વાન જજે જોયું કે અનેક તકો આપવા છતાં, અવસાન પામેલા એકમાત્ર વાદીના કાયદેસરના વારસદારોને રેકૉર્ડ પર લાવવા માટે કોઈ પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો ન હતો, તેથી વિદ્વાન જજ પાસે તારીખ ૩૦.૦૩.૨૦૦૭ ના રોજ દવાની કાર્યવાહી રદ (અબેટ) કરવા સિવાય અન્ય કોઈ વિકલ્પ બચ્યો ન હતો.

[૩.૩] અરજદારોનો વધુમાં કેસ છે કે આશરે ૮ વર્ષના (ચોક્કસ કહીએ તો ૭ વર્ષ ૧૧ મહિના અને ૨૮ દિવસ) અતિશય વિલંબ પછી, એકમાત્ર વાદીના કાયદેસરના વારસદારોએ એવા આધાર પર કે તેઓને તારીખ ૧૮.૦૩.૨૦૧૫ ના રોજ પ્રથમ વખત દાવાના નિકાલ વિશે જાણ થઈ હતી અને પ્રમાણિત નકલો માટે અરજી કરી હતી, વિલંબ માફ કરવાની અરજી નં. ૦૨/૨૦૧૫ સાથે રેસ્ટોરેશન અરજી નં. ૨/૨૦૧૫ તરીકે પુનઃસ્થાપિત કરવાની અરજી કરી. જે કારણ દર્શાવવામાં આવ્યું છે તે એ છે કે પ્રતિનિધિત્વ કરી રહેલા વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી એસ. એન. કાઝીએ મૂળ વાદી, જેઓ ગુજરી ગયા હતા, તેમના કાયદેસરના વારસદારોને

કચારેય જાણ કરી ન હતી અને આ રીતે, દાવાનું અબેટમેન્ટ રદ કરવા અને વિલંબ માફ કરીને એકમાત્ર વાદીના સ્થાને તેમને પક્ષકાર તરીકે જોડવાની મંજૂરી આપવા વિનંતી કરવામાં આવી છે. આ અરજીનો જવાબ આપીને વિરોધ કરવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ રેકૉર્ડ દર્શાવે છે કે સમાંતર મહેસૂલી કાર્યવાહીમાં હાજરી આપવામાં આવી હતી, અને બીજી તરફ, એવું દર્શાવવામાં આવ્યું હતું કે જાણે તેઓ દાવાની કાર્યવાહીથી અજાણ હતા અને આવી પરિસ્થિતિ હોવા છતાં, વિદ્વાન જજે કમનસીબે અરજી ગ્રાહ્ય રાખી અને રૂ. ૧૦,૦૦૦/- નો ખર્ચ લાદીને આશરે ૮ વર્ષનો વિલંબ માફ કર્યો, અને આ તારીખ ૧૫.૦૯.૨૦૧૭ ના હુકમને જ હાલની સિવિલ રિવિઝન એપિલિકેશનનો વિષય બનાવવામાં આવ્યો છે.

[૪] અરજદારો વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી ઋષભ આર. શાહે રજૂઆત કરી છે કે નીચેની કોર્ટ દ્વારા જે હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો છે તે માત્ર અન્યાયી નથી, પરંતુ વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ કરવામાં ગંભીર અનિયમિતતાથી પીડાય છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે દાવાની કાર્યવાહી અને તેમની અરજી પેટિંગ હોવાની હકીકતની જાણ હોવા છતાં, અરજી કરવા માટે આશરે ૮ વર્ષનો ભારે વિલંબ થયો હતો. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે આંક ૩૪ ની અરજી મૂળ અરજદારો એટલે કે કાયદેસરના વારસદારોની સંપૂર્ણ નિષ્ક્રિયતાના કારણે લાંબા સમય પહેલાં નિકાલ કરવામાં આવી હતી અને જોકે તેઓ મહેસૂલી કાર્યવાહી ચલાવી

રહ્યા હતા, જેમાં દાવાના નંબરનો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ હતો, છતાં પક્ષકાર તરીકે જોડાવા માટે કોઈ કાર્યવાહી કરવાનું પસંદ કર્યું ન હતું. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે દાવો દાખલ કરનાર એકમાત્ર વાદી ૨૦૦૬ ના વર્ષમાં ગુજરી ગયા હતા અને એક વર્ષના લાંબા સમયગાળા સુધી સ્પષ્ટ અસહકાર હોવાના કારણે, માર્ચ ૨૦૦૭ ના મહિનામાં આંક ૩૪ ની અરજી રદ કરવામાં આવી હતી, અને લગભગ ૮ વર્ષના સમયગાળા પછી, વિલંબની વિગતવાર કોઈ સ્પષ્ટતા વિના આ અરજી કરવામાં આવી છે અને આવો ભારે વિલંબ શા માટે માફ કરવાની જરૂર છે તેનું કોઈ પર્યાપ્ત કારણ દર્શાવવામાં આવ્યું ન હતું.

[૪.૧] અરજદારો વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી ઋષભ આર. શાહે વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે આવી ચોક્કસ સ્પષ્ટતાના અભાવ છતાં, વિદ્વાન જજે માત્ર રૂ. ૧૦,૦૦૦/- નો ખર્ચ લાદીને અરજી ગ્રાહ્ય રાખી છે. વાસ્તવમાં, વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ કરતી વખતે, વિદ્વાન જજે એ વાતની પ્રશંસા કરવી જોઈતી હતી કે જે એકમાત્ર આધાર દર્શાવવામાં આવ્યો છે તે મુખ્યત્વે એ છે કે વિદ્વાન એડવોકેટે અરજદારોને જાણ કરી ન હતી. હવે, આ કારણ એ હકીકતને ધ્યાનમાં લેતાં કોઈ વિશ્વાસ પેદા કરતું નથી કે મુકદ્દમાનો ટ્રેક રાખવાની અરજદારોની પોતાની જવાબદારી હતી; જો તેઓ આટલા ગંભીર હતા. વધુમાં, એવું જણાય છે કે સમાંતર મહેસૂલી કાર્યવાહીમાં, તેઓ દાવાની હકીકત વિશે ખૂબ જ સારી રીતે જાણતા હતા,

કારણ કે ત્યાં સ્પષ્ટ ઉદ્દેશ હતો, અને આ રીતે, એવું માનવું અસંગત છે કે વ્યક્તિને મહેસૂલી કાર્યવાહી વિશે સ્પષ્ટ જાણકારી હોય, અને સાથે સાથે, દાવાની કાર્યવાહીનો ટ્રેક ન રાખે, જે આશરે ૮ વર્ષ પહેલાં જ કરવામાં આવી હતી, અને આ રીતે, કોઈ મજબૂત સ્પષ્ટતા હોય તેમ જણાતું નથી.

[૪.૨] અરજદારો વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી ઋષભ આર. શાહે વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે દરેક દિવસના વિલંબની સ્પષ્ટતા કરવાની વ્યક્તિની જવાબદારી છે, પરંતુ જો વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી શાહના જણાવ્યા મુજબ, આવા સિદ્ધાંતને સખત રીતે લાગુ ન કરવામાં આવે, તો પણ તે કિસ્સામાં, વિલંબ માટે કેસનું કોઈ વ્યાજબી કારણ દેખાવું જોઈએ અને એવો કિસ્સો નથી કે આ અરજદારો કોઈ અંતરિયાળ વિસ્તારમાં રહેતા હતા, જ્યાં તેમના માટે કોર્ટની કાર્યવાહીમાં હાજર રહેવું મુશ્કેલ હતું. વાસ્તવમાં, તેઓ માત્ર ૫ થી ૬ કિમી ના અંતરે સ્થિત હતા જ્યાં કોર્ટ આવેલી છે, અને આ રીતે, લગભગ ૮ વર્ષના સમયગાળા પછી અરજી ફાઈલ કરવા માટે કોઈ ઇરાદાપૂર્વકનું પગલું હોય તેમ જણાય છે. વાસ્તવમાં, ગુણદોષ પર પણ, દાવામાં કોઈ સારો આધાર ન હતો, કારણ કે કાયદેસરના વારસદારોના પિતાએ હાલના અરજદારોને અવિભાજિત હિસ્સો વેચ્યો હતો અને ત્રણેય તબક્કે, તેમના નામની નોંધણીથી લઈને, મહેસૂલી સત્તામંડળોના સમવર્તી નિષ્કર્ષોને પડકારવા સુધી, ૨૦૧૪ ના વર્ષમાં આરટીએસ રિવિઝન સબમિટ કરીને જ્ઞાન હોવાનું અનુમાન

કરવામાં આવે છે. તેથી, વિલંબ માફ કરવા માટે જે કારણ દર્શાવવામાં આવ્યું છે તે પોતે પચાવી શકાય તેવું નથી. મુજબ, અરજદારો વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી ઋષભ આર. શાહે કોર્ટને એવું ઠેરવીને સિવિલ રિવિઝન એપિલિકેશન ગ્રાહ્ય રાખવા વિનંતી કરી કે જે વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે તે યોગ્ય સિદ્ધાંતો પર આધારિત નથી.

[૪.૩] આ રજૂઆતોને સમર્થન આપવા માટે, અરજદારો વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી ઋષભ આર. શાહે સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલિકેશન નં. ૨૩૭૨૮/૨૦૦૭ માં પસાર કરાયેલ આ કોર્ટની સમકક્ષ બેંચના તારીખ ૧૧.૦૫.૨૦૧૨ ના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો છે, અને પેરા નં. ૨૧ થી ૩૧ નો સંદર્ભ આપીને, એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે ઉપરોક્ત નિર્ણય દ્વારા નિર્ધારિત રેશિયો અહીં પણ વિવાદને સ્પષ્ટપણે આકર્ષિત કરે છે. તેથી, ન્યાયના હિતમાં રિવિઝન એપિલિકેશન મંજૂર કરવામાં આવે.

[૫] અરજદારો વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી ઋષભ આર. શાહ દ્વારા લેવામાં આવેલા વલણનો સામનો કરવા માટે, વિવાદી સામાવાળાઓ વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી એસ. પી. મજમુદારે રજૂઆત કરી છે કે કાયદાની પ્રસ્થાપિત સ્થિતિ છે કે વિલંબનો ઉદારતાથી અર્થઘટન થવો જોઈએ, જેવું કે અનેક નિર્ણયો દ્વારા નક્કી કરવામાં આવ્યું છે. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે આ એક એવો કેસ છે જેમાં,

કમનસીબે, મૂળ વાદીઓનું પ્રતિનિધિત્વ કરનાર વિદ્વાન એડવોકેટે જાણ કરી ન હતી અને વ્યાજબી જાણકારી મુજબ, એડવોકેટનું અવસાન થયું હોય તેમ જણાય છે, અને આ રીતે, વિદ્વાન એડવોકેટના કૃત્ય માટે, પક્ષકારને ભોગવવું પડે નહીં. વધુ એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે અગાઉના પ્રસંગે, જ્યારે અરજી કરવામાં આવી હતી, ત્યારે તે ચાર દિવસના સમયગાળાની અંદર હતી, અને આ રીતે, આ નિષ્ક્રિયતા સામાવાળાઓને આભારી હોઈ શકે નહીં. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે જાણકારીની તારીખ વિશે સ્પષ્ટપણે ઉદ્દેશ કરવામાં આવ્યો છે, અને જેવા જ અબેટમેન્ટ અને રદ્દીકરણની હકીકત સામાવાળાઓના ધ્યાને આવી, તરત જ પ્રમાણિત નકલ મેળવવામાં આવી હતી અને કોઈ પણ વિલંબ વિના જરૂરી અરજી કરવામાં આવી હતી, અને તેથી, સામાવાળાઓને કોઈ વિલંબ આભારી નથી. વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી મજમુદારે વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે વાદીઓ દ્વારા રોકવામાં આવેલા વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી એસ. એન. કાઝીએ કાર્યવાહી વિશે જાણ કરી ન હતી જેના પરિણામે આ પ્રકારનો વિલંબ થયો હતો, જેના પરિણામે, કોઈ બદનિયતની ગેરહાજરીમાં, વિલંબ પર ઉદારતાથી વિચારણા થવી જોઈતી હતી. વધુ એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે મહેસૂલી કાર્યવાહીમાં પણ, ડેપ્યુટી કલેક્ટરે પણ દાવાની કાર્યવાહી નોંધાઈ હોવાનું ધ્યાનમાં લીધું છે, પરંતુ આ એક એવો કેસ છે જેમાં, બંને પક્ષો અબેટ થયેલા દાવાની સ્થિતિ

વિશે સમાન રીતે અજાણ હતા, અને તેથી, જે હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો છે તે સંપૂર્ણપણે વ્યાજબી છે અને વિદ્વાન ટ્રાયલ જજની વિવેકબુદ્ધિની અંદર છે.

[પ.૧] આ રજૂઆતોને સમર્થન આપવા માટે, વિવાદી સામાવાળાઓ વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી એસ. પી. મજમુદારે કેટલાક નિર્ણયો પર આધાર રાખ્યો છે, જેનો ઉલ્લેખ આ પછી કરવામાં આવ્યો છે:

- (i) આ કોર્ટ દ્વારા સ્પેશ્યલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૫૨૭/૨૦૧૦ માં તારીખ ૦૪.૦૧.૨૦૧૬ ના રોજ પસાર કરાયેલ ભુરાજ દીપાજી વિરુદ્ધ વણઝારા માંગીલાલ લાડુજી ના કેસમાં, જેમાં પણ, વિલંબ માફ કરતી વખતે ઉદાર અભિગમ અપનાવવો જોઈએ, તે પ્રતિપાદન પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે.
- (ii) આ કોર્ટ દ્વારા સિવિલ રિવિઝન એપ્લિકેશન નં. ૧૫૪/૨૦૧૧ થી ૧૫૭/૨૦૧૧ માં તારીખ ૨૬.૦૭.૨૦૧૧ ના રોજ પસાર કરાયેલ રીટા રામનારાયણ ચાદવ વિરુદ્ધ રાજારામ બાલગોવિંદ મિશ્રા ના કેસમાં, અને પેરા નં. ૧૨ નો સંદર્ભ આપીને રજૂઆતો કરવામાં આવી છે.
- (iii) ૧૯૮૧ એસ.સી.સી. ઓનલાઈન ગુજ ૪૯ માં રિપોર્ટ થયેલ મહોતા બ્રધર્સ, અમદાવાદ વિરુદ્ધ શેઠ ચતુરભુજદાસ ચિંતનલાલ અને અન્ય ના કેસમાં અને દાવો કર્યો છે કે સામાવાળા દ્વારા દવાનો કોઈ ત્યાગ કરવામાં આવ્યો નથી.

[પ.૨] તેથી, જ્યારે વિદ્વાન ટ્રાયલ જજ દ્વારા ખર્ચ લાદીને સંતુલિત અભિગમ અપનાવવામાં આવ્યો હોય, ત્યારે તેને કોઈ પણ સ્વરૂપમાં અમાન્ય કહી

શકાય નહીં. વિકલ્પ તરીકે, વિદ્વાન એડવોકેટે એ પણ રજૂઆત કરી છે કે વિલંબ માફ કરતી વખતે, કોઈ ભારે ખર્ચ લાદવામાં આવી શકે છે, પરંતુ સી.પી.સી. ની કલમ ૧૧૫ હેઠળ રિવિઝન અરજીના વ્યાપને જોતાં, આ એવો કેસ નથી જેમાં કોઈ હસ્તક્ષેપ યોગ્ય છે, અને ઉપરોક્ત નિર્ણયોનો સંદર્ભ આપીને, વિદ્વાન એડવોકેટે રજૂઆત કરી છે કે હાલની સિવિલ રિવિઝન એપ્લિકેશન ગુણદોષ વગરની હોઈ તેને રદ કરવામાં આવે. અન્ય કોઈ રજૂઆતો કરવામાં આવી નથી.

[૬] સંબંધિત પક્ષકારો માટે ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટોને સાંભળ્યા પછી અને પરસ્પરની રજૂઆતો ધ્યાને લીધા પછી, એવું જણાય છે કે આ એક એવો કેસ છે જેમાં, એકમાત્ર વાદીનું લાંબા સમય પહેલાં એટલે કે જાન્યુઆરી ૨૦૦૬ ના વર્ષમાં અવસાન થયું હતું. શરૂઆતમાં, સામાવાળાએ આંક ૩૪ પર અરજી કરવાનું પસંદ કર્યું હતું, પરંતુ પછી તેઓ આગ્રહપૂર્વક ચલાવવામાં સજાગ રહ્યા ન હોય તેમ જણાય છે. તે બાબત એટલે કે અરજી પર સામાવાળા કે સંબંધિત એડવોકેટ દ્વારા મુલતવી રાખવામાં આવી ન હતી, અને આ રીતે, માર્ચ ૨૦૦૭ માં જ તેને ફગાવી દેવામાં આવી હતી. એવું જણાય છે કે માત્ર અરજી સબમિટ કર્યા પછી કોઈ સહકાર દર્શાવવામાં આવ્યો ન હોવાથી વિદ્વાન ટ્રાયલ જજ આ બાબતને ફગાવી દેવા માટે મજબૂર બન્યા હતા, અને તદનુરૂપ, દાવો એકમાત્ર વાદી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવ્યો હોવાથી, તારીખ ૩૦.૦૩.૨૦૦૭ ના રોજ

હુકમ પસાર કરીને દાવો અબેટ (૨૬) થઈ ગયો હતો. રેકૉર્ડ પરથી એવું જણાય છે કે ૮ વર્ષના લાંબા સમયગાળા સુધી, વ્યવહારિક રીતે કોઈ પગલાં લેવામાં આવ્યા ન હતા અને તે જ સમયે મહેસૂલી કાર્યવાહી ચલાવવામાં આવી હતી, જે સ્પષ્ટપણે દ્રશ્યમાન થાય છે અને આ રીતે આળસ અને બેદરકારી જે દર્શાવવામાં આવી છે તે ક્ષમ્ય ન હોય તેમ જણાય છે પરંતુ ઈરાદાપૂર્વકની હોય તેમ જણાય છે કારણ કે એક તરફ પક્ષકાર મહેસૂલી કાર્યવાહી ચલાવી રહ્યો છે અને બીજી તરફ, દાવા સામે બિલકુલ જોતો નથી જે એક સબસ્ટેન્ટિવ લીટીગેશન છે. તેથી, પ્રથમ દ્રષ્ટિએ એવું જણાય છે કે ૮ વર્ષના લાંબા સમયગાળા માટે, સામાવાળાઓના રેકૉર્ડ પર સંપૂર્ણ બેદરકારી દેખાય છે.

[૬.૧] અરજી પરથી જ એવું જણાય છે કે એવો મજબૂત આધાર બનાવવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે કે સંબંધિત એડવોકેટે દાવાના અબેટમેન્ટ વિશે કે કાર્યવાહી વિશે જાણ કરી ન હતી, અને વધુમાં જાણકારીની તારીખ ૧૮.૦૩.૨૦૧૫ તરીકે દર્શાવવામાં આવી છે. પરંતુ સામાવાળાઓને તે જાણકારી કેવી રીતે મળી તે ક્યાંય જણાવવામાં આવ્યું નથી. વધુમાં, એવું જણાય છે કે વિવાદ વગર આ અરજી કોઈ મજબૂત સ્પષ્ટતા દર્શાવ્યા વિના ૮ વર્ષના સમયગાળા પછી કરવામાં આવી છે અને સંબંધિત એડવોકેટના મૃત્યુની તારીખ પણ ક્યાંય દર્શાવવામાં આવી નથી. આ રીતે, માફી માંગવા અને અબેટમેન્ટ રદ કરવા માટે જે સ્પષ્ટતા રજૂ કરવામાં આવી છે

તે પર્યાપ્ત સ્પષ્ટતા તરીકે પચાવવી શક્ય નથી. એ વાત સાચી છે કે વિલંબનો અર્થઘટન ઉદારતાથી થઈ શકે છે, પરંતુ તે સિદ્ધાંત યાંત્રિક રીતે લાગુ થશે નહીં ખાસ કરીને જ્યારે વ્યવહારિક રીતે ૮ વર્ષનો મોટો વિલંબ હોય. કાયદો એવા પક્ષકાર દ્વારા કોઈ ક્ષમ્યતાનો દાવો કરવાની મંજૂરી આપતો નથી, જે બાબતનો ટ્રેક રાખવામાં સંપૂર્ણપણે બેદરકાર અને નિષ્ક્રિય છે. તેથી, અરજીના માત્ર વાંચનથી તેમજ જે હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો છે તેના પરથી, કોર્ટને સંતોષ થતો નથી કે કોઈ વ્યાજબી અથવા પર્યાપ્ત સ્પષ્ટતા રજૂ કરવામાં આવી છે.

[૬.૨] હવે, ઉપરોક્ત હકીકતલક્ષી બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, હુકમની માન્યતા તપાસતા પહેલા, કોર્ટ 'પર્યાપ્ત' (sufficient), 'પૂરતું' (adequate) અને 'વ્યાજબી' (reasonable) શબ્દોનો અર્થઘટન કરવો જરૂરી ગણે છે. વિલંબના મુદ્દાના સંદર્ભમાં, આ કોર્ટને સર્વોચ્ચ અદાલતના એક નિર્ણયની સહાયતા પ્રાપ્ત છે, જે એઆઈઆર ૨૦૧૪ એસસી ૭૪૬ માં રિપોર્ટ થયેલ બસવરાજ અને અન્ય વિરુદ્ધ ધ સ્પેશિયલ લેન્ડ એક્ટિવેશન ઓફિસર ના કેસમાં છે. પેરા નં. ૧૧, ૧૨, ૧૩, ૧૪ અને ૧૫ માં રહેલા સુસંગત અવલોકનો યોગ્ય જણાતા નીચે મુજબ ટાંકવા યોગ્ય છે:—

"૧૧. "પર્યાપ્ત કારણ" (sufficient cause) અભિવ્યક્તિને ઉદાર અર્થઘટન આપવું જોઈએ જેથી સબસ્ટેન્ટિવ ન્યાય થાય તે સુનિશ્ચિત કરી શકાય, પરંતુ ત્યાં સુધી જ જ્યાં સુધી સંબંધિત

પક્ષકારને બેદરકારી, નિષ્ક્રિયતા અથવા બદનિયતનો આક્ષેપ કરી શકાય નહીં, પર્યાપ્ત કારણ આપવામાં આવ્યું છે કે નહીં, તે ચોક્કસ કેસની હકીકતો પર નક્કી કરી શકાય છે અને કોઈ પણ સ્ટ્રેટજેકેટ ફોર્મ્યુલા શક્ય નથી. (જુઓ: મદનલાલ વિરુદ્ધ શ્યામલાલ, એઆઈઆર ૨૦૦૨ એસસી ૧૦૦; અને રામ નાથ સાવ @ રામ નાથ સાહુ અને અન્ય વિરુદ્ધ ગોબર્ધન સાવ અને અન્ય, એઆઈઆર ૨૦૦૨ એસસી ૧૨૦૧.)

૧૨. આ એક પ્રસ્થાપિત કાનૂની સ્થિતિ છે કે વિલંબનો કાયદો ચોક્કસ પક્ષકારને સખત રીતે અસર કરી શકે છે પરંતુ જ્યારે કાયદો તેમ નિર્દેશ કરે ત્યારે તેને તેની તમામ કઠોરતા સાથે લાગુ કરવો પડશે. કોર્ટ પાસે ન્યાયી આધારો પર વિલંબનો સમયગાળો લંબાવવાની કોઈ સત્તા નથી. "વૈધાનિક જોગવાઈમાંથી ઉદ્ભવતું પરિણામ ક્યારેય અનિષ્ટ હોતું નથી. કોર્ટ પાસે તેના અમલીકરણથી ઉદ્ભવતી તકલીફને દૂર કરવા માટે તે જોગવાઈને અણદેખી કરવાની કોઈ સત્તા નથી." વૈધાનિક જોગવાઈ ચોક્કસ પક્ષકારને મુશ્કેલી અથવા અસવલત ઊભી કરી શકે છે પરંતુ કોર્ટ પાસે તેને પૂર્ણ અસર આપીને અમલમાં મૂકવા સિવાય કોઈ વિકલ્પ નથી. કાનૂની સૂત્ર "ડ્યુરા લેક્સ સેડ લેક્સ" (dura lex sed lex) જેનો અર્થ થાય છે "કાયદો સખત છે પરંતુ તે કાયદો છે", આવી પરિસ્થિતિમાં આકર્ષિત થાય છે. સતત એવું ઠેરવવામાં આવ્યું છે કે, કાયદાનો અર્થઘટન કરતી વખતે "અસવલત એ નિર્ણાયક પરિબલ નથી".

૧૩. વિલંબનો કાયદો જાહેર નીતિ પર આધારિત છે, તેનો હેતુ સમાજમાં શાંતિ સુનિશ્ચિત કરવાનો, કપટ અને ખોટી જુબાનીને દબાવવાનો, સજાગતા વધારવાનો અને શોષણ અટકાવવાનો છે. તે ભૂતકાળના

તે તમામ કૃત્યોને દાટી દેવા માંગે છે જે અસ્પષ્ટ રીતે પડકારવામાં આવ્યા નથી અને સમય વીતવાની સાથે જૂના થઈ ગયા છે.

હેલ્સબરીઝ લોઝ ઓફ ઇંગ્લેન્ડ, વોલ્યુમ ૨૪, પૃષ્ઠ ૧૮૧ અનુસાર:

"૩૩૦. લિમિટેશન એક્ટ્સની નીતિ. કોર્ટોએ લિમિટેશનના કાયદાના અસ્તિત્વને સમર્થન આપતા ઓછામાં ઓછા ત્રણ અલગ અલગ કારણો રજૂ કર્યા છે એટલે કે, (૧) લાંબા સમયથી સુષુપ્ત દાવાઓમાં ન્યાય કરતાં ફૂરતા વધુ હોય છે, (૨) પ્રતિવાદીએ જૂના દાવાને ખોટો સાબિત કરવા માટેના પુરાવા ગુમાવ્યા હોઈ શકે છે, અને (૩) દાવો કરવા માટે સારા કારણો ધરાવતી વ્યક્તિઓએ વ્યાજબી સજાગતા સાથે તેને આગળ ધપાવવો જોઈએ".

અમર્યાદિત વિલંબ અસુરક્ષા અને અનિશ્ચિતતાની લાગણી તરફ દોરી જશે, અને તેથી, લિમિટેશન એ બાબતમાં દખલગીરી અથવા વંચિતતાને અટકાવે છે જે લાંબા ઉપભોગ દ્વારા ન્યાય અને સમતામાં સંપાદિત કરવામાં આવી હોઈ શકે છે અથવા જે પક્ષકારની પોતાની નિષ્ક્રિયતા, બેદરકારી અથવા વિલંબ (laches) દ્વારા ગુમાવાઈ હોઈ શકે છે.

(જુઓ: પોપટ એન્ડ કોટેયા પ્રોપર્ટી વિરુદ્ધ સ્ટેટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા સ્ટાફ એસોસિએશન (૨૦૦૫) ૭ એસ.સી.સી. ૫૧૦; રાજેન્દ્ર સિંહ અને અન્ય વિરુદ્ધ સંત સિંહ અને અન્ય, એઆઈઆર ૧૯૭૩ એસસી ૨૫૩૭; અને પુંડલિક જાલમ પાટીલ વિરુદ્ધ એકિઝક્યુટિવ એન્જિનિયર, જળગાંવ મીડિયમ પ્રોજેક્ટ, (૨૦૦૮) ૧૭ એસ.સી.સી. ૪૪૮).

૧૪. પી. રામચંદ્ર રાવ વિરુદ્ધ કર્ણાટક રાજ્ય, એઆઈઆર ૨૦૦૨ એસસી ૧૮૫૬ માં, આ કોર્ટે ઠેરવ્યું કે ન્યાયિક રીતે વિલંબના

સિદ્ધાંતો દાખલ કરવા એ કાયદો બનાવવા સમાન છે અને તે એ. આર. અંતુલે વિરુદ્ધ આર. એસ. નાયક, એઆઈઆર ૧૯૯૨ એસસી ૧૭૦૧ માં બંધારણીય બેંચ દ્વારા આપવામાં આવેલા કાયદાની વિરુદ્ધ જશે.

૧૫. આ મુદ્દા પરના કાયદાનો સારાંશ એ આપી શકાય કે જ્યાં કોર્ટમાં લિમિટેશન બહાર કેસ રજૂ કરવામાં આવ્યો હોય, ત્યાં અરજદારે કોર્ટને સ્પષ્ટતા કરવી પડશે કે એવું ક્યું "પર્યાપ્ત કારણ" હતું એટલે કે એક પૂરતું અને યોગ્ય કારણ જેણે તેને લિમિટેશનની અંદર કોર્ટનો સંપર્ક કરતા અટકાવ્યો હતો. જો કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં પક્ષકાર બેદરકાર જણાય, અથવા તેના ભાગે બદનિયતનો અભાવ હોય, અથવા સજાગતાથી કામ કર્યું ન હોય કે નિષ્ક્રિય રહ્યો હોય, તો વિલંબ માફ કરવા માટે કોઈ વાજબી આધાર હોઈ શકે નહીં. કોઈપણ શરત લાદીને આવા અતિશય વિલંબને માફ કરવામાં કોઈ કોર્ટ ન્યાયી ઠરી શકે નહીં. અરજીનો નિર્ણય વિલંબ માફ કરવા સંબંધિત આ કોર્ટ દ્વારા નક્કી કરાયેલા પરિમાણોની અંદર જ કરવાનો રહે છે. જો કોઈ લિટિગન્ટને સમયસર કોર્ટમાં પહોંચતા અટકાવવા માટે કોઈ પર્યાપ્ત કારણ ન હોય તો કોઈપણ વ્યાજબીપણું વિના, કોઈપણ શરત લાદીને વિલંબ માફ કરવો એ વૈધાનિક જોગવાઈઓના ઉલ્લંઘનમાં હુકમ પસાર કરવા સમાન છે અને તે ધારાસભા પ્રત્યે ઘોર અનાદર દર્શાવવા સમાન છે."

[૬.૩] આ જ મુદ્દા પર આ કોર્ટની સમકક્ષ બેંચનો વધુ એક નિર્ણય રિવિઝન અરજીનો નિર્ણય કરતી વખતે વર્તમાન વિવાદમાં ખૂબ જ સહાયક છે. કોર્ટે સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૨૩૭૨૮/૨૦૦૭ માં તારીખ

૧૧.૦૫.૨૦૧૨ ના રોજ આના જેવી જ પરિસ્થિતિ સાથે વ્યવહાર કરતો નિર્ણય આપ્યો છે અને સ્પષ્ટ શબ્દોમાં ઠેરવ્યું છે કે વિલંબ માફ કરવા યોગ્ય નથી. સદર નિર્ણયના પેરા નં. ૨૫, ૨૬, ૨૮ અને ૩૧ માં રહેલા સુસંગત અવલોકનો કોર્ટ અહીં પુનઃ રજૂ કરવા યોગ્ય ગણે છે:-

"૨૫. આવા સંજોગોમાં, ટ્રાયલ કોર્ટે એવા આધાર પર વિલંબ માફ કરીને ગંભીર ભૂલ કરી છે કે એડવોકેટ શ્રી ઉપાધ્યાયે મૂળ વાદી તેમજ સામાવાળાઓને કામ ચલાવવામાં નિષ્ફળતાના કારણે દાવો રદ થવા વિશે જાણ કરી ન હતી. જો હું ક્ષણભર માટે માની લઉં કે તે સાચું છે તો પણ તે પોતે આટલા લાંબા અને અતિશય વિલંબને માફ કરવા માટેનો કોઈ આધાર બનશે નહીં કારણ કે લિટિગન્ટની પોતાની ફરજ છે કે તે પોતાના અધિકારો પ્રત્યે સજાગ રહે અને તેના કહેવાથી શરૂ થયેલી કોર્ટમાં પેલિંગ ન્યાયિક કાર્યવાહી વિશે પણ સમાન રીતે સજાગ રહેવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે. તેથી, લિટિગન્ટને સંપૂર્ણ દોષ એડવોકેટના માથા પર ઢોળવાની અને તે દ્વારા ગમે ત્યારે તેને નાકબૂલ કરવાની અને રાહત માંગવાની મંજૂરી આપવી જોઈએ નહીં. મને એ કહેતાં ખેદ થાય છે કે હાલના કેસમાં, વાદીના વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી ઉપાધ્યાયે કેટલાક કારણોસર સંપૂર્ણ દોષ પોતાના માથા પર લઈ લીધો છે અને એવું જણાય છે કે માત્ર વિલંબ માફ કરાવવાના હેતુથી આ કરવામાં આવ્યું છે. સમય જતાં એડવોકેટ દ્વારા સોગંદનામું ફાઈલ કરવાની વધતી જતી પ્રવૃત્તિ જોવા મળે છે જેમાં કયા સંજોગોમાં વિલંબ થયો છે તે સ્પષ્ટ કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવે છે પછી તે અપીલ પસંદ કરવામાં હોય કે હાલના કેસની જેમ દાવો પુનઃસ્થાપિત કરવા માટે અરજી દાખલ કરવામાં હોય વગેરે. મારો એવો મત છે કે સિવિલ પ્રોસિજર

કોડના ઓર્ડર ૯ રૂલ ૯ હેઠળ દાખલ કરાયેલી અરજીમાં એડવોકેટ દ્વારા પોતાનું સોગંદનામું ફાઇલ કરવાની પદ્ધતિ સંપૂર્ણપણે ખોટી છે અને તેને ફગાવી દેવા યોગ્ય છે. મેં ઘણા કેસોમાં નોંધ્યું છે કે એડવોકેટનો કોઈ વાંક ન હોવા છતાં, તે માત્ર એટલા માટે સંપૂર્ણ દોષ પોતાના પર લઈને સોગંદનામું ફાઇલ કરશે કારણ કે આળસુ અને બેદરકાર લિટિગન્ટ ઇચ્છે છે કે તે આવું સોગંદનામું ફાઇલ કરે જેથી સંબંધિત કોર્ટ સબસ્ટેન્ટિવ ન્યાયના નામે વિલંબ માફ કરી દે. એડવોકેટનું સોગંદનામું અતિ દુર્લભ સંજોગોમાં રેકૉર્ડ પર આવી શકે છે અને સામાન્ય બાબત તરીકે નહીં. હું ક્ષણભર માટે માની લઉં કે હાલના કેસમાં, મૂળ વાદીના સંબંધિત એડવોકેટ તારીખ ૨૦/૯/૧૯૯૯ ના રોજ હાજર રહી શક્યા ન હતા જે દિવસે ટ્રાયલ કોર્ટે કામ ચલાવવામાં નિષ્ફળતા માટે દાવો રદ કર્યો હતો અને તે પછી તેઓ દાવાનો ટ્રેક રાખવા માટે સમર્થ ન હતા પરંતુ શું મૂળ વાદીની એ ફરજ ન હતી કે તેઓ કાર્યવાહી પર નજર રાખે અને દાવાની સ્થિતિ અંગે તેમના એડવોકેટ પાસે ઓછામાં ઓછી એક વાર પૂછપરછ કરે? જો મૂળ વાદી અને તેમનો પરિવાર યુ.એસ.એ. માં હોય તો પણ આ થઈ શક્યું હોત. હું મૂળ વાદીને યુ.એસ.એ. જવા બદલ દોષ આપતો નથી પરંતુ કાયદાની અદાલતમાં લિટિગન્ટ હોવાના નાતે તેઓ કાર્યવાહી પર તેમજ આવી કાર્યવાહીની સ્થિતિ પર નજીકથી નજર રાખે તેવી અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે. સિવિલ દાવો દાખલ કર્યા પછી લિટિગન્ટ ઊંઘી શકે નહીં અને ૫ વર્ષ પછી ગાઢ નિંદ્રામાંથી જાગી શકે નહીં જાણે કે કોર્ટ આવા બેદરકાર લિટિગન્ટ્સ દ્વારા દાખલ કરાયેલા દાવાઓનો સંગ્રહસ્થાન હોય. જો એમ હોય, તો કોર્ટ કામ ચલાવવામાં નિષ્ફળતા માટે દાવો રદ કરવામાં સંપૂર્ણપણે ન્યાયી ગણાશે અને જ્યાં સુધી સંબંધિત પક્ષકાર દ્વારા મજબૂત આધારો ન દર્શાવવામાં

આવે ત્યાં સુધી દાવો પુનઃસ્થાપિત કરવા માટે અચકાશે. એક બીજું કારણ છે કે શા માટે હું એડવોકેટો દ્વારા સોગંદનામું ફાઇલ કરવાની પદ્ધતિ પર ટીકા કરવામાં ખૂબ જ ગંભીર છું. લિટિગન્ટ્સના મનમાં એવી સામાન્ય છાપ છે કે જો કોઈ વકીલ સોગંદનામું ફાઇલ કરીને કહેશે કે તેઓ કોર્ટમાં હાજર રહેવા અસમર્થ હતા અથવા તેમની બેદરકારીના કારણે દાવો અથવા અપીલ રદ થઈ ગઈ છે તો કોર્ટ આવી સ્પષ્ટતા ખુશીથી સ્વીકારશે અને વિલંબ માફ કરશે. આ છાપ નાબૂદ કરવાની જરૂર છે. એડવોકેટો ક્યારેક ભૂલી જાય છે કે આવું સોગંદનામું ફાઇલ કરીને અસીલને મદદ કરવાની ઘેલછામાં તેઓ મુશ્કેલીમાં મુકાઈ જશે જો લિટિગન્ટ સેવામાં ખામીના આધાર પર વળતર માટેની કાર્યવાહી દાખલ કરશે."

૨૬. આ તબક્કે, હું (૧૯૯૩) ૨ એસ.સી.સી. ૧૮૫ માં રિપોર્ટ થયેલ સલિલ દત્ત વિરુદ્ધ ટી. એમ. એન્ડ એમ. સી. પ્રાઇવેટ લિમિટેડ ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણયના પેરા ૮ ને ટાંકવું યોગ્ય અને યોગ્ય ગણું છું.

"૮. એડવોકેટ પક્ષકારના એજન્ટ છે. તેમને આપવામાં આવેલી સત્તાની મર્યાદામાં કરવામાં આવેલા તેમના કૃત્યો અને નિવેદનો, પ્રિન્સિપાલ એટલે કે તેમને રોકનાર પક્ષકારના કૃત્યો અને નિવેદનો છે. એ વાત સાચી છે કે કેટલીક પરિસ્થિતિઓમાં, કોર્ટ, ન્યાયના હિતમાં, એડવોકેટની બેદરકારી અને/અથવા ગેરવર્તણૂક હોવા છતાં રદ્દીકરણ હુકમ અથવા એક્સ-પાર્ટી ડિક્રી રદ કરી શકે છે જ્યાં તેને જણાય છે કે અસીલ નિર્દોષ લિટિગન્ટ હતો પરંતુ એવો કોઈ નિરપેક્ષ નિયમ નથી કે પક્ષકાર ગમે ત્યારે તેના એડવોકેટને નાકબૂલ કરી શકે અને રાહત મેળવી શકે. આવી કોઈ

નિરપેક્ષ મુક્તિ માન્ય કરી શકાય નહીં. આપો નિરપેક્ષ નિયમ સિસ્ટમના કામકાજને અત્યંત મુશ્કેલ બનાવશે. રફીક [એઆઈઆર ૧૯૮૧ એસસી ૧૪૦૦] માં કરાયેલા અવલોકનોને નિરપેક્ષ પ્રતિપાદન તરીકે સમજવા જોઈએ. જેમ કે અમે ઉપર ઉલ્લેખ કર્યો છે, આ એક ચાલુ દાવો હતો જે તેની સ્થાપનાના સાત વર્ષના ગાળા પછી આખરી સુનાવણી માટે મુકવામાં આવ્યો હતો. કોર્ટ જ્યાં આવેલી છે તે શહેરથી દૂર રહેતા ગ્રામજનો દ્વારા દાખલ કરાયેલી આ બીજી અપીલ ન હતી. પ્રતિવાદી પણ અભણ અજ્ઞાની ગ્રામજનો નથી પરંતુ કોલકાતા ખાતે જ મુખ્ય મથક ધરાવતી અને શિક્ષિત વેપારીઓ દ્વારા સંચાલિત પ્રાઇવેટ લિમિટેડ કંપની છે જેઓ જાણે છે કે તેમનું હિત ક્યાં છે. એ સ્પષ્ટ છે કે જ્યારે આખરી સુનાવણી માટે દાવો હાથ ધરતા પહેલા તેમની અરજીઓનો નિકાલ કરવામાં આવ્યો ન હતો ત્યારે તેઓ ગુસ્સે થયા હતા અને કોર્ટ સમક્ષ હાજર રહેવાનો ઇનકાર કર્યો હતો. વાદી દ્વારા આરોપ મૂકવામાં આવ્યા મુજબ તે તેમની વિલંબ કરવાની ચુકિતઓનો એક ભાગ હોઈ શકે છે. કદાચ ન પણ હોય. પરંતુ એક વાત સ્પષ્ટ છે કે તેઓએ કોર્ટ સાથે અસહકાર કરવાનું પસંદ કર્યું. કોર્ટ પ્રત્યે આવું વલણ અપનાવ્યા પછી, પ્રતિવાદીને તેની મહેરબાની માંગવાનો કોઈ હક નથી. સંપૂર્ણ દોષ એડવોકેટ પર ઢોળવો અને એવો પ્રયાસ કરવો જાણે કે તેઓ કાર્યવાહીના સ્વરૂપ કે મહત્વથી સંપૂર્ણપણે અજાણ હતા તે એક એવો સિદ્ધાંત છે જે સ્વીકારી શકાય નહીં અને સ્વીકારવો જોઈતો ન હતો."

૨૯. મેસર્સ ભારત બેરલ એન્ડ ડ્રમ મેન્યુફેક્ચરિંગ કંપની વિરુદ્ધ ધ એમ્પ્લોઈઝ સ્ટેટ ઇન્સ્યોરન્સ કોર્પોરેશન [૧૯૭૧ (૨) એસ.સી.સી. ૮૬૦] ના નિર્ણયમાં, માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ ઠેરવ્યું:

"વિલંબના સમયગાળા ઘડવાની જરૂરિયાત એ સુનિશ્ચિત કરવા માટે છે કે ચોક્કસ સમયગાળાની અંદર કાર્યવાહી શરૂ થાય, પ્રથમ તો દસ્તાવેજી તેમજ મૌખિક પુરાવાની ઉપલબ્ધતા સુનિશ્ચિત કરવા માટે જેથી પ્રતિવાદી તેની સામેના દાવાને પડકારી શકે; બીજું, એ સિદ્ધાંતને અસર આપવા માટે કે કાયદો એવી વ્યક્તિને મદદ કરતો નથી જે નિષ્ક્રિય છે અને પોતાના અધિકારો પર ઊંઘી રહે છે, જ્યારે પડકારવામાં આવે અથવા વિવાદિત થાય ત્યારે કાયદાની અદાલતમાં તેનો દાવો કર્યા વિના સુષુપ્ત રહેવા દે છે. આ નિયમનો આધાર બનતો સિદ્ધાંત કાનૂની સૂત્ર વિજિલન્ટીબસ, નોન ડોર્મિયન્ટીબસ, જ્યુરા સબ-વેનિયુન્ટ (vigilantibus, non dermientibus, jura sub-veniunt) (કાયદો તેમને મદદ કરે છે જેઓ જાગૃત છે અને તેમને નહીં જેઓ ઊંઘે છે) માં વ્યક્ત થાય છે. તેથી, વિલંબના કાયદાનો હેતુ વ્યક્તિને વ્યાજબી સમયની અંદર તેના દવાનો અધિકાર વાપરવા માટે મજબૂર કરવાનો છે તેમજ જૂના, ખોટા કે કપટપૂર્ણ દાવાઓને નિરુત્સાહિત અને દબાવવાનો છે.

૩૧. આથી, મને એવા નિષ્કર્ષ પર આવવામાં કોઈ હિચકિયાટ નથી કે નીચેની કોર્ટ દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાયેલી વિવેકબુદ્ધિને મનસ્વી અથવા કાલ્પનિક કહી શકાય જે કાયદામાં સ્થાપિત ન થયેલી હકુમતનો ઉપયોગ કરવાના પરિણામે સ્પષ્ટ ગેરકાનૂનીતાથી દૂષિત છે. આવો કેસ હોવાથી બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળ મારી

સુપરવાઈઝરી હકુમતનો ઉપયોગ કરવો અને ભૂલ સુધારવી એ મારી ફરજ બનશે. એવું કહેવું કે હાલના જેવા ગંભીર કેસોમાં પણ કોર્ટે દખલ ન કરવી જોઈએ અને બંધારણની કલમ ૨૨૭ હેઠળ સુપરવાઈઝરી હકુમતનો ઉપયોગ કરીને હુકમમાં ખલેલ ન પહોંચાડવી જોઈએ, તે આવા બેદરકાર લિટિગન્ટ્સને પ્રોત્સાહન આપવા સમાન બનશે અને નીચેની કોર્ટના ભાગે ફરજમાં ગંભીર વિસંગતતા અને સત્તાના દુરુપયોગને અણદેખવા અને અજ્ઞાન કરવા સમાન બનશે જેના પરિણામે અન્ય પક્ષકારને ગંભીર અન્યાય થશે."

[૬.૪] તાજેતરના સમયનો બીજો એક નિર્ણય, જે એઆઈઆર ૨૦૧૯ એસસી ૧૪૨૩ માં રિપોર્ટ થયેલ એસ્ટેટ ઓફિસર, હરિયાણા હર્ષબન કેવલપમેન્ટ ઓથોરિટી અને અન્ય વિરુદ્ધ ગોપી ચંદ અત્રેજા ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવ્યો છે, સર્વોચ્ચ અદાલતે સ્પષ્ટ શબ્દોમાં પ્રતિપાદિત કર્યું છે કે વકીલોની નિષ્ક્રિયતા, જો વિલંબ માફ કરવા માટે દર્શાવવામાં આવે તો તેને "પર્યાપ્ત કારણ" તરીકે ગણી શકાય નહીં. તેથી, સદર નિર્ણયમાં રહેલા સુસંગત અવલોકનો નીચે પુનઃ રજૂ કરવામાં આવ્યા છે:

"૧૮. જો, અપીલકર્તા એચયુડીએ (HUDA) ના જણાવ્યા મુજબ, તેમના વકીલે સમયસર પગલાં લીધા ન હતા, જેના પરિણામે અપીલ દાખલ કરવામાં/પુનઃ દાખલ કરવામાં વિલંબ થયો હતો, તો અમારા મતે, તેને લિમિટેશન એક્ટની કલમ ૫ ના અર્થમાં પર્યાપ્ત કારણ તરીકે ગણી શકાય નહીં.

૧૯. અમારા મતે, અપીલ સમયસર દાખલ થાય તે જોવાની સમાન ફરજ અપીલકર્તાઓ (તેમના લીગલ મેનેજરો) ની પણ હતી. જો અપીલકર્તાઓએ નોંધ્યું કે તેમના વકીલ પ્રશ્નગત બાબતમાં રસ દાખવી રહ્યા ન હતા, તો અપીલ બીજા વકીલ દ્વારા સમયસર દાખલ થાય તે સુનિશ્ચિત કરવા માટે તેઓએ તરત જ અન્ય કોઈ વકીલને રોકવા જોઈતા હતા.

૨૧. ૧૯૪૨ દિવસોનો (૪ વર્ષ ૬ મહિના) વિલંબ, અમારા મતે, સંપૂર્ણપણે અતિશય છે અને તેને માફ કરવા માટે દર્શાવવામાં આવેલું કારણ અપીલકર્તાઓ દ્વારા સમાન રીતે અસ્પષ્ટ છે. ગમે તે હોય, આપવામાં આવેલી સ્પષ્ટતા લિમિટેશન એક્ટની કલમ ૫ ના અર્થમાં પર્યાપ્ત કારણ બનતી નથી. તેથી, હાઈકોર્ટ દ્વારા તેને યોગ્ય રીતે માફ કરવામાં આવ્યો ન હતો અને અમે હાઈકોર્ટના નિષ્કર્ષ સાથે સહમત છીએ."

[૬.૫] કાયદાના ઉપરોક્ત પ્રતિપાદનના પ્રકાશમાં, જ્યારે હાથ પરના કેસની હકીકતો; ઉપર જણાવ્યા મુજબ, તપાસવામાં આવે છે, ત્યારે સામાવાળાઓ દ્વારા લગભગ ૮ વર્ષના સમયગાળા પછી (ચોક્કસ કહીએ તો ૭ વર્ષ ૧૧ મહિના અને ૨૬ દિવસ) કોર્ટનો સંપર્ક કરવામાં સ્પષ્ટ નિષ્ક્રિયતા દેખાય છે અને પિટિશન સંકલનના પૃષ્ઠ ૧૯ પર દેખાતી અરજીમાં જે કારણ દર્શાવવામાં આવ્યું છે તે સ્પષ્ટપણે સૂચવે છે કે તે કારણને માફી માંગવા માટે "પર્યાપ્ત કારણ" કહી શકાય નહીં. લિમિટેશનના કાયદાનો, ઉપર જણાવ્યા મુજબ, એક ચોક્કસ હેતુ છે અને આ રીતે, જ્યારે પણ મોટો વિલંબ થાય છે, ત્યારે સ્પષ્ટતાની કડક

તપાસનું વિશ્લેષણ થવું જોઈએ અને તેમ કરતી વખતે, પર્યાપ્ત કારણનો સંપૂર્ણ અભાવ દેખાય છે. તેથી, જ્યારે કાયદાએ ચોક્કસ સમયગાળો નક્કી કર્યો હોય, ત્યારે તેને જાળવી રાખવો પડશે અને લિમિટેશન નક્કી કરવાનો હેતુ માત્ર ખર્ચ લાદીને છોડી શકાય નહીં, ખાસ કરીને જ્યારે માફીનો દાવો કરવા માટે કોઈ પર્યાપ્ત કારણ રજૂ કરવામાં આવ્યું ન હોય. લિમિટેશનનો કાયદો મજબૂત જાહેર નીતિ પર આધારિત હોવાથી, શુદ્ધ બુદ્ધિના કારણોની ગેરહાજરી સખત રીતે મહત્વ ધારણ કરે છે. કોર્ટ, ઉપરોક્ત પરિસ્થિતિમાં, વિચારપૂર્વકના મતની છે કે વિદ્વાન જજે સાચા પરિપ્રેક્ષ્યમાં મુદ્દાની અને સામાવાળાઓના વર્તનની તપાસ કરી નથી.

[૬.૬] આ ઉપરાંત, એવું જણાય છે કે કોર્ટને સોંપવામાં આવેલી વિવેકબુદ્ધિ હંમેશા કાયદાના યોગ્ય સિદ્ધાંતોના આધારે વાપરવાની હોય છે અને તે મનસ્વી કે કાલ્પનિક રીતે હોઈ શકે નહીં. કોર્ટની ફરજ કાયદાના હેતુને જાળવી રાખવાની છે નહીં કે ખર્ચ લાદીને અવેજી મોડ અપનાવીને તેને નિષ્ફળ બનાવવાની; ખાસ કરીને એવી પરિસ્થિતિમાં, જ્યાં લિટિગન્ટ દ્વારા કોઈ પર્યાપ્ત કારણ દર્શાવવામાં આવ્યું ન હોય.

[૬.૭] તેથી, ઉપરોક્ત પરિસ્થિતિ માત્ર એક જ નિષ્કર્ષ તરફ દોરી જાય છે કે હાલની હકીકતોની ચોક્કસ પૃષ્ઠભૂમિમાં કોર્ટ દ્વારા વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ બિનજરૂરી છે, અને આ રીતે, અરજદારો વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટે

યોગ્ય રીતે રજૂઆત કરી છે અને સમકક્ષ બેંચ દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો છે, જેનો ઉપર ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

[૬.૮] ઉપરોક્ત પરિસ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને, સંબંધિત પક્ષકારો માટે ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડવોકેટો દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલા ચુકાદાઓ જોવામાં આવે, તો તે નિર્ણયો નિઃશંકપણે સૂચવે છે કે વિલંબ વિરુદ્ધ લિમિટેશનના મુદ્દા સાથે કામ કરતી વખતે ઉદાર વલણ અપનાવવું જોઈએ.

[૬.૯] પ્રથમ ચુકાદો જેના પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે તે આ કોર્ટ દ્વારા સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલિકેશન નં. ૫૨૭/૨૦૧૦ માં તારીખ ૦૪.૦૧.૨૦૧૬ ના રોજ આપવામાં આવેલ નિર્ણય છે અને જો સદર નિર્ણય જોવામાં આવે તો તે મુખ્યત્વે કુટુંબના વડાના મૃત્યુ પર કાયદેસરના વારસદારોને ચૂકવવામાં આવતા વળતરના મુદ્દા સાથે સંબંધિત છે, અને આ રીતે, મોટર અકસ્માત વળતરનો કાયદો, તેનો પોતાનો પરોપકારી હેતુ ધરાવતો સામાજિક કાયદો હોવાના કારણે, અને આ રીતે, જો તે પૃષ્ઠભૂમિમાં મૃતક વ્યક્તિના કાયદેસરના વારસદારોને વળતર આપવા સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે જો વિલંબનો અર્થઘટન કરવામાં આવે તો તે હુકમને અલગ પરિસ્થિતિમાં સ્ટ્રેટજિકેટ ફોર્મ્યુલા તરીકે વાપરવાની મંજૂરી આપી શકાય નહીં. આ કોર્ટ સદર સિદ્ધાંત સાથે સ્પષ્ટપણે સંમત છે, પરંતુ હકીકતની પૃષ્ઠભૂમિ સંપૂર્ણપણે અલગ છે જે

આ કોર્ટને સીધી રીતે લાગુ કરવાની મંજૂરી આપતી નથી ખાસ કરીને જ્યારે અન્ય સમક્ષ બેંચે લગભગ સમાન મુદ્દા પર ચોક્કસ કામ કર્યું હોય. બીજો ચુકાદો જેના પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે તે સિવિલ રિવિઝન એપિલિકેશન નં. ૧૫૪/૨૦૧૧ થી ૧૫૭/૨૦૧૧ માં તારીખ ૨૬.૦૭.૨૦૧૧ ના રોજ આ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલ નિર્ણય છે અને તે કેસમાં કોર્ટ ચેરિટી કમિશનર સમક્ષ દાખલ કરાયેલી કાર્યવાહી સાથે વ્યવહાર કરી રહી હતી. તેથી ફરીથી, કોર્ટે તે કેસમાં લગભગ અલગ સંદર્ભિત પરિસ્થિતિમાં વિલંબ માફ કર્યો હતો. સદર નિર્ણયના બારીક વાંચનથી નિઃશંકપણે વિલંબ માફ કરવાનું વલણ અપનાવાયું છે, પરંતુ તે જ નિર્ણયમાં, કોર્ટે સ્પષ્ટ કર્યું છે કે વિલંબ માફ કરવાનો પ્રશ્ન વિચારતી વખતે કારણ પર્યાપ્ત છે કે નહીં અને સારા આધારો દર્શાવવામાં આવ્યા છે કે નહીં તે નિષ્કર્ષ પર આવતી વખતે કોઈ સ્ટ્રેટજેકેટ ફોર્મ્યુલા લાગુ કરી શકાય નહીં. પક્ષકાર જે હકીકતો અને સંજોગોમાં કાર્ય કરે છે અને વર્તે છે તેના આધારે દરેક કેસનું મૂલ્યાંકન કરવું પડે છે, તેથી, આ જ નિર્ણયમાં પેરા નં. ૧૨ માં સ્પષ્ટતા કરવામાં આવી છે. તેથી, સદર ચુકાદામાં, જે તે કેસના ચોક્કસ સમૂહમાં આપવામાં આવ્યો હોવાથી, જ્યારે કોર્ટ એવા નિષ્કર્ષ પર આવી કે સારો આધાર દર્શાવવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ અહીં રેકૉર્ડ અને અરજીની સામગ્રી પર નજર નાખતાં સ્પષ્ટપણે સૂચવે છે કે પર્યાપ્ત કારણની સ્પષ્ટતા દર્શાવવાને બદલે લંગડું બહાનું બનાવવામાં

આવ્યું છે, તેને ઉપરોક્ત નિર્ણયમાં દેખાતી સ્પષ્ટતા સાથે સરખાવી શકાય નહીં.

[૬.૧૦] વધુ એક નિર્ણય, જેના પર આધાર રાખવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે તે એઆઈઆર ૧૯૮૨ ગુજરાત પૃષ્ઠ ૯૨ માં રિપોર્ટ થયેલ નિર્ણય છે અને સદર નિર્ણયનો સંદર્ભ આપતી વખતે નિઃશંકપણે લિટિગન્ટ પાસેથી દરેક દિવસના વિલંબની સ્પષ્ટતા કરવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવતી નથી, પરંતુ તે ચુકાદાએ ક્યાંય સૂચવ્યું નથી કે દરેક પરિસ્થિતિમાં, ઉદાર વલણ અપનાવવું જોઈએ. અહીં, કોર્ટ લિટિગન્ટ પાસે દરેક દિવસના વિલંબની સ્પષ્ટતા કરવાની અપેક્ષા રાખતી નથી, પરંતુ ઓછામાં ઓછા ૮ વર્ષના લાંબા સમયગાળા માટે, કેટલીક સબસ્ટેન્ટિવ, પર્યાપ્ત, વ્યાજબી અને સમજી શકાય તેવી સ્પષ્ટતા દર્શાવવી આવશ્યક છે. અહીં, હકીકતોની પરિસ્થિતિ સંપૂર્ણપણે અલગ છે, જેના પરિણામે, કોર્ટનો મત છે કે સામાવાળાઓના વિદ્વાન એડવોકેટ દ્વારા જે નિર્ણયો પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે તે કોઈ સહાયક નથી.

[૬.૧૧] વાસ્તવમાં, (૨૦૧૫) ૧ એસ.સી.સી. ૬૮૦ માં રિપોર્ટ થયેલ એચ. દોહિલ કન્સ્ટ્રક્શન્સ કંપની પ્રાઇવેટ લિમિટેડ વિરુદ્ધ નાહર એક્સપોર્ટ્સ લિમિટેડ અને અન્ય ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયનો વધુ એક લાભ આ કોર્ટને મળ્યો છે, જેમાં પણ સર્વોચ્ચ અદાલતે વિલંબના મુદ્દા સાથે વ્યવહાર કર્યો છે. સદર નિર્ણયમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે સ્પષ્ટપણે

અવલોકન કર્યું છે કે આવા વિલંબના કારણની પર્યાપ્તતા નક્કી કરવા માટે સ્પષ્ટતાની કડક તપાસ જરૂરી છે. સદર નિર્ણયમાં, કોર્ટે સર્વોચ્ચ અદાલતના કેટલાક નિર્ણયો પર આધાર રાખ્યો છે અને પછી એવા નિષ્કર્ષ પર આવી છે કે તે કેસમાં કારણો કેન્ડ્રુઅલ રીતે દર્શાવવામાં આવ્યા છે, તેથી પર્યાપ્ત સ્પષ્ટતા તરીકે સ્વીકારવામાં આવ્યા નથી. સદર નિર્ણયમાં દર્શાવેલા સુસંગત અવલોકનો પેરા નં. ૨૨ અને ૨૩ માં હોવાથી નીચે પુનઃ રજૂ કરવામાં આવ્યા છે:—

"૨૨. આ સંદર્ભમાં ટી. એન. મર્કેન્ટાઇલ બેંક લિમિટેડ વિરુદ્ધ એપેલેટ ઓથોરિટી માં મદ્રાસ હાઇકોર્ટની ડિવિઝન બેંચના નિર્ણયનો ઉપયોગી સંદર્ભ આપી શકાય છે, તેના પેરા ૧૪ અને ૧૭ આપણા હેતુ માટે સુસંગત છે, જે નીચે મુજબ વંચાય છે: (એલએલએન પૃષ્ઠ ૪૬૨-૬૪)

"૧૪. અમે વિદ્વાન જજની આ દલીલ સાથે સંમત થઈ શકતા નથી કે સામાન્ય રીતે સમય બહાર કાર્યવાહી શરૂ કરીને કોઈ પણ લિટિગન્ટ લાભ મેળવતો નથી. આ એક સામાન્ય જ્ઞાન છે કે વિષયને વિલંબિત કરીને, વિવાદિત બાબત સંબંધિત પુરાવા ગાયબ થઈ શકે છે અને ઘણીવાર સંબંધિત પક્ષકાર વિચારી શકે છે કે તે બાબતમાં આગળ કોઈ કાર્યવાહી ન હોવાના કારણે સુસંગત રેકૉર્ડ સાચવવો બિનજરૂરી રહેશે. જો કોઈ લિટિગન્ટ કાયદાની સુસંગત જોગવાઈઓ હેઠળ નિર્ધારિત સમય કરતાં લાંબા સમય પછી કોર્ટનો સંપર્ક કરવાનું પસંદ કરે છે, તો તે એવું કહી શકે નહીં કે વિલંબ માફ કરવાથી સામા પક્ષને કોઈ નુકસાન થશે નહીં. સામો

પક્ષ એવું વિચારીને રેકૉર્ડ નાશ કરી ચૂક્યો હશે કે આ બાબતમાં આગળ કોઈ કાર્યવાહી ન હોવાથી રેકૉર્ડ સુસંગત રહેશે નહીં. તેથી વિલંબ માફ કરવાથી આ અરજીમાં સામે વાળાને કોઈ નુકસાન થશે નહીં તેવી પૂર્વધારણા સાથે વિલંબ માફીની બાબતને જોવી એ ભ્રામક રહેશે. અમારા મતે, દરેક કેસનો નિર્ણય કેસની હકીકતો અને સંજોગો પર કરવાનો રહે છે. વિલંબ માફ કરવો જોઈએ કે નહીં તે વિચારતી વખતે વિલંબની લંબાઈ ધ્યાનમાં લેવા માટેની એક સુસંગત બાબત છે. જે કાર્યવાહી માટે કાયદાએ લિમિટેશનના સમયગાળા નક્કી કર્યા છે તેના માટે પોતાનો લિમિટેશનનો સમયગાળો નક્કી કરવાનો કોઈ પણ લિટિગન્ટને અધિકાર નથી.

૧૭..... એકવાર એવું ઠેરવવામાં આવે કે પક્ષકારે લાંબા સમય સુધી પોતાની નિષ્ક્રિયતાના કારણે ગુણદોષ પર બાબત વિચારણા હેઠળ લેવાનો પોતાનો અધિકાર ગુમાવી દીધો છે, તો તેને ગેર-ઘરાદાપૂર્વકનો વિલંબ માની શકાય નહીં, અને કેસના આવા સંજોગોમાં, તેની એવી દલીલ સાંભળી શકાય નહીં કે ટેકનિકલ વિચારણાઓની સરખામણીમાં સબસ્ટેન્ટિવ ન્યાયને પ્રાથમિકતા આપવી જોઈએ. અમારો એવો મત છે કે લિમિટેશનનો પ્રશ્ન એ માત્ર ટેકનિકલ વિચારણા નથી. લિમિટેશનના નિયમો મજબૂત જાહેર નીતિના સિદ્ધાંતો અને સમતાના સિદ્ધાંતો પર આધારિત છે. શું વિરોધીની ઇચ્છાઓ અને કલ્પનાઓ પર નક્કી થનારા સમયગાળા માટે લિટિગન્ટ અનિશ્ચિત સમય માટે પોતાના માથા પર ડેમોકલ્સની તલવાર લટકતી રાખવા માટે

જવાબદાર છે?"

૨૩. અમે ઈશા ભટ્ટાચારજી માં આ કોર્ટના તાજેતરના નિર્ણયનો પણ ઉપયોગી સંદર્ભ આપી શકીએ છીએ જ્યાં વિલંબ માફ કરવા માટેની આવી અરજીઓ સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે ધ્યાનમાં રાખવાના કેટલાક સિદ્ધાંતો તારવવામાં આવ્યા હતા. પેરા ૨૧ ના સિદ્ધાંતો (iv), (v), (viii), (ix) અને (x) નો ઉપયોગી સંદર્ભ આપી શકાય છે, જે નીચે મુજબ વંચાય છે: (એસ.સી.સી. પૃષ્ઠ ૬૫૮-૫૯)

"૨૧.૪. (iv) વિલંબના ઇરાદાપૂર્વકના કારણ સાથે કોઈ પૂર્વધારણા જોડી શકાય નહીં પરંતુ, વકીલ અથવા લિટિગન્ટના ભાગે ગંભીર બેદરકારી ધ્યાનમાં લેવાની રહે છે.

૨૧.૫. (v) વિલંબ માફી માંગતા પક્ષકારને આભારી બદનિયતનો અભાવ એ એક સાથે ક અને સુસંગત હકીકત છે.

૨૧.૮. (viii) અતિશય વિલંબ અને ટૂંકા સમયગાળાના અથવા થોડા દિવસોના વિલંબ વચ્ચે તફાવત છે, કારણ કે અગાઉના કેસમાં પૂર્વગ્રહનો સિદ્ધાંત આકર્ષિત થાય છે જ્યારે ઉત્તરાર્ધમાં તે આકર્ષિત થતો નથી. તે સિવાય, પ્રથમ કેસમાં કડક અભિગમની જરૂર છે જ્યારે બીજો કેસ ઉદાર અર્થઘટનની માંગ કરે છે.

૨૧.૯. (ix) પક્ષકારની નિષ્ક્રિયતા અથવા બેદરકારી સંબંધિત તેનું વર્તન, આચરણ અને વલણ ધ્યાનમાં લેવા માટેના સુસંગત પરિબલો છે. આ એવું છે કારણ કે મૂળભૂત સિદ્ધાંત એ છે કે કોર્ટોએ બંને પક્ષકારોના સંદર્ભમાં ન્યાયના

સંતુલનની તુલા તોળવાની જરૂર છે અને સદર સિદ્ધાંતને ઉદાર અભિગમના નામે સંપૂર્ણપણે છોડી શકાય નહીં.

૨૧.૧૦. (x) જો રજૂ કરવામાં આવેલી સ્પષ્ટતા મનઘડંત હોય અથવા અરજીમાં રજૂ કરાયેલા આધારો કાલ્પનિક હોય, તો કોર્ટેએ સામા પક્ષને બિનજરૂરી રીતે આવા મુકદ્દમાનો સામનો કરવા માટે ખુદ્દા ન મૂકવા માટે સજાગ રહેવું જોઈએ."

[૬.૧૨] સર્વોચ્ચ અદાલતના વિવિધ નિર્ણયો દ્વારા આ મુદ્દા પર પ્રતિપાદિત કાયદાના ઉપરોક્ત નિયમ પર વિચાર કરતી વખતે, આ કોર્ટ સામાવાળાઓ દ્વારા આપવામાં આવેલી હાલની સ્પષ્ટતાની તપાસ કરતા, તેને પર્યાપ્ત કારણ તરીકે સ્વીકારવામાં મુશ્કેલી અનુભવે છે અને નીચેની કોર્ટ દ્વારા જે વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે તે વિવેકબુદ્ધિનો યોગ્ય ઉપયોગ નથી અને હકુમતના ઉપયોગની સ્પષ્ટ ભૂલ જણાય છે. તેથી, પડકાર હેઠળનો હુકમ સુધારવા યોગ્ય છે.

[૬.૧૩] હવે, સામાવાળાઓના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા આખરી મુદ્દા સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે કે રિવિઝન અરજીનો વ્યાપ નિષ્કર્ષને બદલવા માટે મર્યાદિત છે. પરંતુ, આ એક એવો કેસ છે જેમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના વિવિધ નિર્ણયો દ્વારા નિર્ધારિત કાયદાના ઉપરોક્ત પ્રતિપાદન વિશે કોર્ટ દ્વારા સંપૂર્ણ અજ્ઞાનતા દર્શાવવામાં આવી છે અને વધુમાં, સ્પષ્ટતાની પર્યાપ્તતાનો સંપૂર્ણ અભાવ હતો, અને તેથી, આ કોર્ટનો મત છે કે રિવિઝનનો વ્યાપ એટલો બધો મર્યાદિત નથી કે

વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ કરતી વખતે ગેરકાનૂનીતા અને ગંભીર અનિયમિતતા ચાલુ રાખવાની મંજૂરી આપવામાં આવે. રિવિઝન અરજદારો દ્વારા એક કેસ બનાવવામાં આવ્યો છે અને કોર્ટ પક્ષકારને માત્ર ખર્ચની કેટલીક ઉચ્ચ રકમ ચૂકવવાની મંજૂરી આપીને વિલંબના કાયદાના હેતુ સાથે ચેડાં કરવા માંગતી નથી જે જોગવાઈઓના મુખ્ય હેતુને જ નિષ્ફળ બનાવવાની અસર કરી શકે છે. ઉપર જણાવ્યા મુજબ, વિલંબના કાયદાનો સમયગાળો નક્કી કરવા પાછળ પોતાનો હેતુ અને મહત્વ છે. પરિણામ સ્વરૂપે, અરજદારો માટે માત્ર ખર્ચ ચૂકવીને વિલંબના હેતુને હળવો કરવાનો માર્ગ ખુલ્લો નથી.

[૬.૧૪] તદનુરૂપ, હાલની સિવિલ રિવિઝન એપિલિકેશન મંજૂર કરવામાં આવે છે અને કઠોર (સુરત) ના એડિશનલ સિવિલ જજ દ્વારા સિવિલ મિસ્ટ્ર. એપિલિકેશન નં. ૨/૨૦૧૫ માં પસાર કરાયેલ તારીખ ૧૫.૦૮.૨૦૧૭ નો વિવાદિત હુકમ રદ અને સેટ એસાઈડ કરવામાં આવે છે. રૂલ આખરી કરવામાં આવે છે.

(ન્યાયમૂર્તિ એ.જે. શાસ્ત્રી)

વિશેષ હુકમ

જ્યારે ચુકાદો જાહેર કરવામાં આવે છે, ત્યારે પ્રતિવાદી વતી હાજર વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી એસ.પી.મજમુદારે કોર્ટને વિનંતી કરી છે કે તેઓ ઉપલાં ફોરમ સમક્ષ જઈ શકે તે માટે હાલના આદેશની કામગીરીને સ્થગિત કરે. અરજીને ધ્યાનમાં લેતા કોર્ટે, અરજદારોએ વિરોધ કર્યો હોવા છતાં, આજથી ચાર અઠવાડિયા માટે સમય લંબાવવાનું યોગ્ય માને છે.

(ન્યાયમૂર્તિ એ.જે. શાસ્ત્રી)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.